

SKANÖRS CEMENTFABRIK

Varför bygger man en cementfabrik i Skanör?

Skanör har ingen kalk och ingen lera, som är de två främsta råvarorna i cement. Förmodligen var det Skanörs hamn med dess billiga tomtmark som avgjorde. Härifrån hade bolaget ett utmärkt läge för export till Tyskland och Baltikum. Råvarorna fick man från sitt dotterbolag på Möön i Danmark. Baltiska Cementfabrikks A/S kalkbrott låg bara tre mil från Skanör sjövägen.

Bolaget köpte in ett patent för tillverkning av Portlandcement och andra produkter av en ingenjör Hans Hultgren. Betalning skedde i aktier. Kapitalet var på 200.000 kronor. Så långt var väl allt väl, men...

Dålig tajming

Fabriken planerades redan under 1900-talets första år, men bygget kom inte igång förrän under 1913-14. Världskriget kan inte ha kommit som en total överraskning tycker man, men samma år fabriken stod klar upphörde kolimporten från England och den kol man kunde få från Tyskland blev av naturliga skäl dyr. Dessutom införde Sverige snart exportförbud på cement och cementprodukter. Därmed fick bolaget se sig om efter nya tillverkning.

En utredning gav olika förslag till alternativa lösningar, men gav samtidigt ingenjören en känga. Hans patent hade inte hållit vad det lovade! Kalkmjöl blev en ny produkt och ånggeneratoren man installerat fick nu också ge ström åt städerna Skanör och Falsterbo. Ett avtal upprättades 1916 där man lovar att hålla belysningen på städernas gator igång under kvällarna, utom då fullmånen lyste. Ånggeneratoren fungerade dock inte som tänkt och kostade lika mycket att driva som man fick in från abonnenterna. Man gav upp efter några år och rekomenderade städerna att istället vända sig till Hvellingeortens Elverk.

Kris

Trots att bolaget startade i uppförsbacke, så gick det snabbt utför! Redan efter något år behövdes nytt kapital. Totalt kom man upp i ett aktiekapital på 600.000 kr före avvecklingen 1919. Denna likvidering tog sin tid. Först sålde man maskinerna, därefter försökte man bli av med lokalerna, vilket inte visade sig vara så lätt. Det tog sju år innan man kunde avsluta äventyret. Då hade byggmästare Anders Hansson i Höllviken köpt fabriken för rivning. Det innebär att tegel och plank med mera från fabriken ingår i många byggen på Falsterbonäset.

SKANÖRS CEMENTFABRIK

Tyska Mark på svensk mark?

Det har viskats om tyska intressen i cementbolaget. Den, visserligen stora, men enkelt byggda fabriken stod i stark kontrast till det enorma fundamentet som byggnaderna vilade på menade man. Misstankarna gick ut på att tyskarna kanske byggt fabriken som ett kamouflage för ett kanonbatteri som skulle kunna kontrollera passagen runt Falsterbonäset. Några bevis för detta har vi inte funnit. Aktierna var fördelade på en mängd småposter där ingen kunnat härledas till några tyska intressen. Dessutom kämpade ledningen febrilt under krigsåren för att rädda produktionen.

Ryktesspridningen kring fabriken kan nog sökas i flera faktorer. Dels kom det arbetare utombys ifrån. De inkvarterades för sig själv i Skanör nere vid dåvarande stationen i de hus som nu rymmer Rosetten. På den tiden låg här ett pensionat med café. Dels kom det stora maskiner till fabriken från Tyskland, som ju på den tiden var ledande i maskinteknik. Att fabrikationen aldrig kom igång och att fabriken startat så nära in på krigsutbrottet har nog också spelat in.

Norskt flatbröd

Ryktet gick hos Skanörborna, men det var först på 1950-talet när Hugo Mattsson skrev ett kåseri i en minnesskrift för Skanör-Falsterbo Hantverksförening som det för första gången kom i skrift. Han raljerade där med att fabriken var byggd med kantställt tegel, »att de ej voro tjockare än en skiva norskt flatbröd, på vilka limmats ett vykort från Trelleborg«. Han menar att elaka tungor viskade att det hela var ett kamouflage som kunde omvandlas till ett fort och att den cement som tillverkades var eldfarlig, medan kolbriketterna var eldfasta!

Detta var i Hugo Mattssons klassiska still. Han skrev annars kåserier i Sydsvenskan under signaturen »Vilde Hugo«, bland annat om den gumpfotade jättegrodan Ibrahim i Alabuskakärren. Det var historier i Pirarens anda, men han vred gärna poängen ytterligare ett varv.

Flera skribenter har sedan tagit upp temat, för visst är det spännande att tänka sig tyska militärer smyga i strandkanten eller utklädda till ingenjörer gå omkring på Skanörs gator som alldeles vanligt män. Summan av det hela blir ändå att ryktet är större en verkligheten, som bara visar en misslyckad industrisatsning i fel tid och kanske även på fel plats.

Förmannen och snickaren Alfred Hansson, ingenjör Yngve Fagerberg och
mästerlotsen Anders Martin Tegnér utanför fabriksportarna.

Godsägare Thor Lundbladh, Träfsätan på Träsefors

BALTISKA CEMENTFABRIKS AKTIEBOLAGET

AKTIEBREF

1 Aktie

Nº 319

Direktor Per Bayard. Skanör

äger delaktighet i ofvannämnda bolag för en aktie hvarför full betalning blifvit erlagd med

KRONOR FEMHUNDRA KRONOR

samt tillförsäkras genom detta aktiebref den rätt som med bolagets ordning och lagen om aktiefbolag ofverensstämmer. Med detta aktiebref följa 20 utdelningskuponger jämte talong.

Skanör den 29 Maj 1914.

Öfvergår detta aktiebref på annat sätt än genom arf eller gifrorätt till annan än aktieägare, skall aktien hembjudas förutvarande aktieägare till inlösen på sätt som i bolagsordningens § 5 finnes stadgadt.

För Baltiska Cementfabriks Aktiefbolaget:

Per Bayard. Peter Schweder A. Andersson

Inte värt papret det är skrivit på! Den totala utdelning på Baltiska Cements likvidation med ett aktiekapital på 600.000 kronor blev 1.260 kronor. För en aktie på 500 kronor fick ägaren alltså 1 krona!

Här är fabriken fullt utbyggd. Vattentornet i mitten och runt om byggnader för ånggenerator, bränning av cement, malning av kalkmjöl med mera. Hamnkontoret skymter till vänster.

Konstnären Gotthard Sandberg har fångat fabriken i kvällsbelysning på en tavla från 1927.

Kvar av cementfabriken blev bara en cementplattan under delar av hamnplanen. Fick Baltiska Cement då någon betydelse för bygden?
Nja, det skulle möjligen vara att Skanör fick elbelysta gator lite tidigare än annars skulle varit fallet. Bild från slutet av 20-talet.

Skanörs stad bidrog med ett stickspår till hamnen – en investering på 25.000 kronor. Det är nuvarande cykelstigen från Axelsons Torg till hamnen. Flygfotot är från 1927 – då var fabriken sedan länge nedlagd.